HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

קשיין אהדדי אלא לאו ש"מ [א]שאני בין מחובר מעיקרו לתלוש ולבסוף חברו ש"מ אמר מר השוחט במוכני שחיטתו כשרה והתניא שחיטתו פסולה ל"ק הא בסרנא דפחרא הא בסרנא דמיא ואיבעית אימא הא והא בסרנא דמיא ולא קשיא הא [ב]בכח ראשון הא בכח שני וכי הא (א)דאמר רב פפא [ג]האי מאן דכפתיה לחבריה ואשקיל עליה בידקא דמיא ומית חייב מ"ט גירי דידיה הוא דאהני ביה וה"מ בכח ראשון אבל בכח שני גרמא בעלמא הוא (ב)יתיב רב אחוריה דרבי חייא ורבי חייא קמיה דרבי ויתיב רבי וקאמר מנין לשחיטה [ד]שהוא בתלוש שנאמר [1]ויקח את המאכלת לשחוט א"ל רב לרבי חייא מאי קאמר א"ל (ג)וי"ו דכתיב אאופתא קאמר והא קרא קאמר קרא זריזותיה דאברהם קמ"ל אמר רבא פשיטא לי תלוש ולבסוף חברו לענין עבודת כוכבים הוי תלוש (ד)דאמר (א) א] מר [ה]המשתחוה לבית שלו אסרו ואי ס"ד הוי מחובר [2]אלהיהם על ההרים [ו]ולא ההרים אלהיהם לענין הכשר זרעים תנאי היא (ה)דתנן [ז]הכופה קערה על הכותל בשביל שתודח הרי זה בכי יותן ב] בשביל שלא ילקה הכותל אינו בכי יותן הא גופא קשיא אמרת בשביל שתודח הרי זה בכי יותן הא בשביל שיודח הכותל אין זה בכי יותן והדר תני בשביל שלא ילקה הכותל אינו בכי יותן הא בשביל שיודח הכותל ה"ז בכי יותן (ו)א"ר אלעזר תברא מי ששנה זו לא שנה זו רב פפא אמר כולה חד תנא הוא הא בכותל מערה הא בכותל בנין וה"ק הכופה קערה על הכותל בשביל שתודח ה"ז בכי יותן הא בשביל שיודח הכותל אין זה בכי יותן [ח]בד"א בכותל מערה אבל בכותל בנין בשביל שלא ילקה הכותל הוא דאינו בכי יותן הא בשביל שיודח הכותל ה"ז בכי יותן בעי רבא

תלוש

קשיין אהדדי. דקתני רישא במחובר לקרקע שחיטתו כשרה אלמא בדיעבד שפיר דמי והדר תני היה צור יוצא כו': **אלא לאו ש"מ כו'.** והא מתניתין רבי היא דאי רבי חייא אפילו לכתחלה מכשיר: (ו)**צור יוצא מן הכותל.** היינו מחובר מעיקרו דמוקמי' ליה לקמן [ע"ב] בכותל מערה שלא נבנה הכותל ע"י אדם אלא חוקק בקרקע והכותל עומד מאליו ורישא בתלוש ולבסוף חברו והאי דהדר תנא נעץ סכין בכותל איצטריך לאשמועינן דאף על גב דלא מבטל ליה אפילו הכי לכתחלה לא ישחוט. ג]קנה עומד מאליו שלא נטעו אדם שם אלא מעצמו עלה: **בסרנא דפחרא.** גלגל של יוצרים של חרס ויש להם מוכני שמגלגלין בו כשחוקקין את הכלי: **פחרא.** חרס וחבירו בדניאל (ב) בחלומו של נבוכדנצר חסף די פחר: **סרנא דפחרא.** שחיטתו כשרה שאדם מגלגלו: **דמיא.** שחיטתו פסולה שהמים מגלגלין אותו ואין שחיטה זו מכח אדם ותנן לקמן (דף לא.) נפלה ושחטה שחיטתו פסולה דכתיב וזבחת ואכלת [דברים כו] מה שאתה זובח אתה אוכל כו': **בכח ראשון.** מיד כשנטל הדף המעכב את המים והתחיל לגלגל ובתחלת גלגולו שחט ד]מכח אדם שנטל הדף: **בכח שני.** לאחר שגלגלו המים את הגלגל פעם ראשונה ושניה: **דכפתיה.** קשרו: **דאשקיל עליה בידקא דמיא.** שהפנה המים לעבור עליו וניערוהו: **חייב.** דהרגו ממש באותן המים והן הן כלי זיינו ולא הוי גרמא: **בכח ראשון.** שקשרו סמוך לשפת המים וכיון שנקב נקב בשפת המים מיד באו המים לפיו: **אבל בכח שני.** שקשרו ברחוק והמים הלכו שם אע"פ שהוא נקב הנקב והפכו(ז) לשם פטור דגרמא בעלמא הוא: **מאי קאמר.** היכי יליף טעמא מהכא: **אמר ליה וי"ו דכתיב אאופתא קאמר.** כלומר טעם שאינו נכון קאמר כמו שכותב וי"ו על הבקעת ה]וכולה מנותחת לפרקים מפני שיני הבקעת שהן עשויין חריצין ואינה חלקה. לשון אחר אותן חריצין קרי וי"ו. רבי חייא לטעמיה דמכשיר לעיל שחיטה במחובר: וקפריך גמרא **והא קרא קאמר: קרא זריזותיה דאברהם קמ"ל.** שחט ונזהר שמא לא ימצא צור אפילו מחובר והביא עמו מאכלת: ל"א רב לא שמע דבריו של רבי אלא מקרא שמע יוצא מפיו ולא ידע על מה ואמר ליה רב לרבי חייא מאי קאמר רבי אמר ליה טעם הביא לשחיטה שנפסלה במחובר ו]ומן המקרא אבל אינו עיקר אמר ליה והא קרא קאמר כו': **לענין עבודת כוכבים.** דקיימא לן (ע"ז דף מה:) שעובד את ההרים אינן נאסרים ההרים בכך דכתיב [דברים יב] את אלהיהם על ההרים ז]ולא ההרים אלהיהם ה"מ הר דמחובר מעיקרו אבל תלוש ולבסוף חברו ומשחברו עבדו נאסר משום לא ידבק בידך(ח): **המשתחוה לבית שלו.** אבל של חברו אינו יכול לאסור: **לענין הכשר זרעים תנאי היא.** אי הוי מחובר אי הוה תלוש דאי אחשבינהו לגשמים בירידתן לצורך שום דבר ואחר כן נפלו פירות לתוכה אע"פ שלא ידע כשהוכשרו אותן פירות ולא ניחא ליה בההוא הכשר הוו מוכשרין דתנן בתחלת מסכת מכשירין (משנה א) כל משקה שתחלתו לרצון אע"פ שאין סופו לרצון מכשיר. וה"מ כי אחשבינהו בירידתן לצורך דבר תלוש אבל אי אחשבינהו לצורך מחובר לא מכשרי דהכי תניא בת"כ [שמיני פרשה ח] אשר יבא עליו מים(ט) אין לי אלא מים וכו' יכול אפילו הן בבורות שיחין ומערות יהו מכשירין ת"ל כלי אין לי אלא שמלאן בכלי ח]לשתות מנין לגבל בהן את הטיט ולכבס בהן את הכלים ת"ל בכל יטמא אי בכל יטמא יכול אפילו בבורות שיחין ומערות ת"ל כלי מה כלי מיוחד שהוא תלוש מן הקרקע אף כל כו' יכול אפילו חישב עליהם שירדו בבורות ושיחין ומערות יהו מכשירין ת"ל אשר ישתה אין לי אלא ט]שמלאן לשתיה מנין שאם חישב עליהן להדיח עלים ואבנים ת"ל מים כו' אלמא אחשבינהו לצורך תלוש מכשירין לצורך מחובר לא מכשירין אא"כ ניחא ליה בנפילת הפירות לתוכן דהיינו הדר אחשבינהו לתלוש. י]והא דאמרינן בפסחים (דף טז.) מחוברין מכשירין היינו דניחא ליה שיפלו פירות לתוכן או להושיט ידיו להדיחן כשיוצא הפירות מן המים: **בשביל שתודח.** הקערה הרי הן בכי יותן אם נפלו אחר כך על הפירות אפילו לאחר זמן הוכשרו דאחשבינהו להנך משקין להדחת קערה וניחא ליה בהך נפילה אפילו לא אחשבינהו לצורך הנך פירות כי יותן קרינא ביה דניחא ליה בהך נפילה: **בשביל שלא ילקה הכותל.** ונפלו על הקערה וממנו לפירות לא הוכשרו דלא ניחא ליה בהנך גשמים ובנפילתן: **הא בשביל שיודח הכותל.** כגון שהיו נופלין סמוך לכותל ונתן שם קערה שתביאם לכותל: **אינו בכי יותן.** ואע"ג דאחשבינהו לצורך הכותל חשיבות דמחובר לאו חשיבות הוא עד דליחשבינהו לצורך דבר תלוש כדאמרן: **תברא.** קשיא הך רישא לסיפא ותרי תנאי נינהו מר חשיב ליה תלוש להאי כותל ומר חשיב ליה מחובר מר חשיב ליה תלוש הואיל ולאו מחובר מעיקרו הוא שכבר היו אבניו תלושות וחברם בבנין ומר חשיב ליה מחובר והיינו תנאי דאמר לעיל: **חד תנא הוא.** ודכ"ע תלוש ולבסוף חברו הוי תלוש: **בכותל מערה.** שהוא עשוי מאליו שחוקק הקרקע והכותל עומד מאליו ומחובר מעיקרו הוא אבל בכותל בנין שהוא תלוש בשביל שלא ילקה הכותל דלא ניחא ליה בהו אינו בכי יותן אבל בשביל שיודח דאחשבינהו לצורך כותל מכשרי זרעים לטומאה:

לענין

אבל בכח שני גרמא בעלמא הוא. ואכפיתה לא מיחייב דלא מיבעיא היה עומד שם וכפתו במקומו דפטור אפילו היה סוף מים לבא עליו דלא רביה רחמנא מצמצם אלא במקום שהתחיל ההיזק כבר כגון כבש עליו לתוך האש או לתוך המים כדתנן בהנשרפין (סנהדרין עז. ושם ד"ה סוף) אבל סוף חום לבא וסוף מים לבא פטור אפילו כפתו במקום אחר והביאו שם פטור אע"ג דאם היה סוף מים לבא עליו היה חייב למאן דאמר אשו משום חציו דמאי שנא מאשו ברוח מצויה דאין חילוק בין מקרב האש אצל הדבר למקרב הדבר אצל האש דהא כופף קומתו של חבירו לפני הדליקה שיכולה לבא ברוח מצויה חייב כדאמר בריש הכונס (ב"ק נו. ושם ד"ה אילימא) מ"מ הכא פטור שבשעה שהביאו שם לא היה סוף מים לבא אי לאו דאשקיל יא] אחר כך והא דאשקיל לא מיחייב בכח שני ודומה לזרק חץ ותריס בידו וקדם בעצמו וסילק את התריס דפטור: **מנין לשחיטה שהיא בתלוש שנאמר ויקח את המאכלת.** ואם תאמר והא האי קרא בקדשים כתיב דבפרק התודה (מנחות דף פב: ושם ד"ה ויקח) ובסוף פ' דם חטאת (זבחים דף צז: ושם ד"ה והתם) נפקא לן מהכא דקדשים טעונין כלי ואומר ר"ת דלענין תלוש גמרינן נמי אחולין מדכתיב לשחוט את בנו ולא כתיב לשחוט את העולה אבל כלי לא שייך למילף בחולין אלא בקדשים כשאר עבודות דבעו כלי שרת ומדכתיב ויקח ולא כתיב ויכין דרשינן תלוש בחולין ומדכתיב מאכלת ולא כתיב המחתך דרשינן כלי בקדשים ואע"ג דהכא דחי רבי חייא א] דזריזותיה דאברהם קמ"ל התם לא שייך יב]למימר הכי: **לענין עבודת כוכבים הוי תלוש דאמר רב המשתחוה לבית כו'.** לא בעי לאתויי הכא פלוגתא דרבי יוסי ורבנן דפליגי במשתחוה לאילן בפרק כל הצלמים (ע"ז דף מח.) יג]דאפילו רבנן דשרו התם היינו דוקא אילן שנשרש (ג) ויוצא מן הקרקע וחשיב כמחובר מעיקרו ולא דמי לבית ומתניתין דכל הצלמים (שם דף מז.) דמי שהיה כותלו סמוך לעבודת כוכבים ונפל כו' אבניו ועציו ועפרו מטמאין כשרץ לא מצי נמי לאתויי דהתם כשבנאו מתחלה לשם עבודת כוכבים או השתחוה מקודם לכל אבן ואבן: **אמר רבי אלעזר תברא כו'.** לא שייך לשנויי הכא הא בשביל שיודח הכותל נעשה כמי שלא ילקה הכותל כיון דאין לו לתלות זה בזה דאין הטעמים שוין דהא דלא הוי בכי יותן בשביל שיודח היינו משום דחשיב כמחובר ובשביל שלא ילקה הוי משום דלא ניחא ליה ולא דמי לנתן הוא ואמרה היא דבפ"ק דקדושין (דף ה:) דמשני התם נעשה כמי שנתנה היא ואמרה היא דחד טעמא הוא משום דכתיב (דברים כד) כי יקח איש אשה ולא שתקח את עצמה ואם תאמר דהכא משמע דפליגי תנאי בתלוש ולבסוף חברו לענין הכשר זרעים ולרב פפא הוי לכ"ע כתלוש וא"כ מאי קא מבעיא ליה לרב יוסף בפ' המוכר את הבית (ב"ב דף סו: ושם ד"ה בעי) מי גשמים שחשב עליהם להדיח את האיצטרובל מהו להכשיר בהן את הזרעים וי"ל דלרבי אלעזר דאמר תברא למ"ד מחובר הוי מבעיא ליה דשמא איצטרובל לא הוי מחובר כמו בית:

תלוש

מסורת הש"ס

(א) סנהדרין עז:, (ב) מנחות פב: זבחים לז:, (ג) [זבחים יט:], (ד) ע"ז מז: [מעילה כ.], (ה) שבת יא: מכשירין פ"ד [מ"ג], (ו) [שייך לדף טו סוע"ב], (ז) בס"א: והיפנו, או: והפנו, (ח) [דברים יג], (ט) [ויקרא יא],

◆

גליון הש"ס

גמ' אמר רבי אלעזר תברא. שבת דף לב ע"ב כתובות דף עה ע"ב כריתות דף כד ע"ב:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאמר רב המשתחוה לבית: (ב) תוס' ד"ה לענין וכו' שנשרש ויונק מן הקרקע:

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תד"ה מנין לשחיטה וכו' דזריזותיה דאברהם קמ"ל. נ"ב עיין זבחים דף לז ע"ב תוס' ד"ה והתם ומנחות פב ע"ב תוס' ד"ה ויקח וכו' ודוק:

◆

מוסף רש"י

דכפתיה לחבריה. קשר ידיו ורגליו על שפת הים (סנהדרין עז:). **ואשקיל עליה בידקא דמיא.** הפנה את מרוצת המים עליו (שם). **גירי דידיה הוא.** הן הן חציו והרי הוא כזורק בו חץ וכלמפרע ואזיל שהמים באים בכח ראשון עליו מיד כגון שהניחו סמוך לשפת הים והשפה מדרון (שם). **בכח ראשון.** כשפינה להם דרך לצד זה מיד נפלו עליו דהוי כחו (שם). **בכח שני.** שהניחו רחוק קצת ולא נפלו המים מיד בצאתו מגדרותיהן עליו אלא לאחר מכאן הלכו על המקום שהוא שם גרמא הוא ולא מכחו (שם). **וי"ו דכתיב אאופתא.** וי"ו על הבקעת, אות שאין ניכרת מפני שורות הבקעת שמפסיקות בה הפסקות הרבה, לשון אחר השורות עצמן קרי להו ווי"ן שדומין לה, כלומר אין זה טעם (זבחים יט:). **תלוש ולבסוף חברו.** אבני בית תלושין ובנאן וחברן בקרקע (ע"ז מז:). **הכופה קערה על הכותל.** שיורדין גשמים עליו (שבת יא:). **הרי זה בכי יותן.** דאחשבינהו להנך משקין, הראה בדעתו שצריך להן, ואע"ג דלא ניחא ליה נפילה שנפלו על הפירות לאחר זמן, הוי מוכשרין דתנן (מכשירין פ"א) כל משקה שתחלתו לרצון אע"פ שאין סופו לרצון מכשיר (שבת שם).

◆

שיטה מקובצת

א] דאמר רב המשתחוה לבית: **ב]** בשביל שלא ילקה הכותל. נ"ב עי' תוס' כריתות (ד' טו ע"ב): **ג]** קנה עומד מאליו שלא נטעו אדם אלא מעצמו עלה. בקצת ס"י לא נמצא זה הלשון: **ד]** ובתחלת גלגולו שחט הרי מכח אדם: **ה]** וכולה מנותחת לפרקים פרקים מפני שיני הבקעת: **ו]** טעם הביא לשחיטה שנפסלה במחובר ומקרא זה אבל אינו עיקר: **ז]** על ההרים ומשמע ולא ההרים אלהיהם: **ח]** אין לי אלא שמלאן בכלי מנין מילא מים לגבל בהן: **ט]** אין לי אלא לשתיה מנין: **י]** והא דאמרי' בפסחים. נ"ב עי' תוס' (לקמן דף לא ע"ב): **יא]** אי לאו דאשקיל עליה בדקא דמיא אח"כ ואמאי: **יב]** קמ"ל התם לא שייך למדחי הכי: **יג]** בפ' כל הצלמים דאפי' רבנן דשרו התם היינו דוקא. נ"ב עיין תוס' שם (דף מה ע"ב):

עין משפט נר מצוה

קיג א מיי' פ"א מהל' שחיטה הל"ט כ' סמג עשין סג טוש"ע יו"ד סי' ו סעי' ב:

קיד ב מיי' שם פ"ב הל"ג סמג שם טוש"ע יו"ד סי' ז:

קטו ג מיי' פ"ג מהל' רוצח (הל"ט) [הל"ג]:

קטז ד מיי' פ"א מהל' שחיטה הל"ט סמג עשין סג טוש"ע יו"ד סי' ו סעי' ב:

קיז ה מיי' פ"ח מהל' ע"ז הל"ד סמג עשין סג טוש"ע יו"ד סי' קמה סעיף ג:

קיח ו מיי' שם הל"א טוש"ע שם סעי' א:

קיט ז ח מיי' פי"ב מהל' טומאת אוכלין הלכה ג:

◆

תורה אור השלם

1. וַיִּשְׁלַח אַבְרָהָם אֶת יָדוֹ וַיִּקַּח אֶת הַמַּאֲכֶלֶת לִשְׁחֹט אֶת בְּנוֹ: בראשית כב י

2. אַבֵּד תְּאַבְּדוּן אֶת כָּל הַמְּקֹמוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אֹתָם אֶת אֱלֹהֵיהֶם עַל הֶהָרִים הָרָמִים וְעַל הַגְּבָעוֹת וְתַחַת כָּל עֵץ רַעֲנָן: דברים יב ב

◆

רבינו גרשום

אלא לאו ש"מ (א) מאי דאמרי' במחובר לקרקע שחיטתו כשרה. כלומר רישא תדע דמשמע דתלוש ולבסוף חיברו לדקא תני נעץ סכין (קרוב לו וכשרו): הא בסרנא דפחרא. כשרה דאתי מכח גברא בכל שעה: בסרנא דמיא דאתי מכח ראשון של אדם וכשר ואח"כ אתי מכח מיא ופסול: דכתוב אאופתא. כלומר כמו סדוקה שבעץ שדומה היא כמו זו כלומר ביקוע מה אותו ביקוע אין בו יתרון לכל דבר אף דבר זה אין בו ראיה וקרא זריזותיה [דאברהם קמ"ל] ולא מצינו למשמע דלא תהא שחיטה כשרה במחובר: פשיטא לי דלענין ע"ז הוי תלוש ואסור: דאמר רב המשתחוה לבית אסרו לכל דבר כלומר שהוא תלוש ולבסוף חיברו: ואי ס"ד דמחובר הוא אמר רחמנא (דכתיב) אשר אתם יורשים אותם את אלהיהם דמשמע אלהיהם על ההרים כלומר שהוא דבר תלוש ממש ולא ההרים עצמן שהן מחוברין ולאו חשוב אלהיהם והא דקא חזינן המשתחוה לבית אסרו שמעינן מינה דלאו חשוב כמחובר ועדיין לא מצינן למשמע דלא תהא שחיטה כשרה במחובר. לענין הכשר זרעים תנאי היא דאי תלוש ולבסוף חיברו הוי תלוש ואי לאו. דתנן הכופה קערה על הכותל וכו' להדיח הקערה הרי זה בכי יותן ואם בשביל שלא ילקה כלומר שמגין על הכותל מן המים שאינו צריך לאותן מים על הכלי אינו בכי יותן (הקערה): הא גופא קשיא אמרת בשביל שיודח הכותל הרי זה בכי יותן וכו': אמר ר' אלעזר תברא. כלומר דשני תנאים למדוה ולא קשיא לך דאמור הכי מי ששנה זו לא שנה זו (לעולם לר' אלעזר דתברא תנאי היא) ולמאן דאמר אינו בכי יותן הוא סבר דתלוש ולבסוף חיברו הוי תלוש: רב פפא אמר לעולם כולה חד תנא היא ולא קשיא הא בכותל מערה והא בכותל בנין. בד"א בכותל מערה דאינו בכי

(א) נראה דצ"ל אלא לאו ש"מ שאני וכו' כלומר רישא דאמר במחובר לקרקע שחיטתו כשרה מיירי בתלוש ולבסוף חברו ותדע דמיירי בתלוש ולבסוף חברו דקתני נעץ סכין בכותל.